

УДК 339.9.012:334.72

Газуда Леся Михайлівна,
кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємства,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
Рубіш Марина Андріївна,
старший викладач кафедри менеджменту та управління економічними процесами,
Мукачівський державний університет

СПІЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЙНІ ПРОЕКТИ ТА ПРОГРАМИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА І ЗЕД РЕГІОНУ

Стаття присвячена проблемам формування і реалізації спільних інвестиційних проектів і програм транскордонного співробітництва у сфері зовнішньоекономічної діяльності регіону. Узагальнено операційні програми транскордонної співпраці Європейського Союзу. У процесі дослідження окреслено важливість реалізації спільних інвестиційних проектів і програм транскордонного співробітництва по обидва боки кордону. Виокремлено стратегічні цілі Закарпатської області як регіону транскордонної і прикордонної співпраці.

Ключові слова: реалізація спільних інвестиційних проектів, транскордонне співробітництво, прикордонний регіон, стратегічні цілі, зовнішньоекономічна діяльність.

ВСТУП

Постановка проблеми. Невід'ємною складовою формування зовнішньоекономічних зв'язків та здійснення транскордонного співробітництва (ТКС) є спільні проекти та програми, що сприяють вирішенню проблемних питань по обидва боки кордону, збереженню добросусідських відносин передусім з прикордонними регіонами. Транскордонне, як і прикордонне співробітництво повинно реалізовуватися в контексті територіальної організації та ефективного розміщення продуктивних сил.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці формування і реалізації спільних проектів транскордонного співробітництва та програм розвитку територій присвятили свої праці вітчизняні та зарубіжні вчені – І. Бочан, Г. Жезьнік, І. Кульчицький, Н. Мікула В. Монкевіч, В. Савчук, О. Тарасюк, Г. Шамборовський, П. Шилепницький та інші. Разом з тим, незважаючи на значний науковий доробок з цих питань, дослідженнями не охоплено всього спектру особливостей реалізації суб'єктами господарювання спільних інвестиційних проектів і програм транскордонного співробітництва на прикордонних територіях України та її регіонів. Це стосується виокремлення пріоритетів удосконалення управління інвестиційними проектами зовнішньоекономічної діяльності та транскордонного економічного співробітництва, передусім на прикордонних територіях сусідніх держав.

Постановка завдання. Метою цієї статті є окреслення місця і ролі спільних інвестиційних проектів і програм розвитку прикордонних територій в

межах як прикордонного, так і транскордонного співробітництва суміжних територій по обидва боки кордону.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Європейський досвід свідчить, що транскордонне співробітництво (ТКС) сприяє подоланню територіальної незбалансованості (просторових розривів між виробництвом та споживанням) економіки регіону, що є суттєвим фактором, оскільки існують значні диспропорції між прикордонними адміністративно-територіальними одиницями України та сусідніх держав. Реалізація цього завдання на практиці, здійснюється шляхом взаємодоповнення, удосконалення та оптимізації територіальної структури господарства, функціонального поєднання та узгодження економік, галузей і окремих виробництв прикордонних регіонів суміжних держав, що залучені до транскордонного співробітництва. Поряд з цим, принциповим є дотримання балансу (оптимальних пропорцій) у розвитку усіх сфер життя прикордонних територій по різні боки кордону.

Досить поширеним є також окреслення таких двох етапів ТКС: перший – налагодження контактів між органами місцевого самоврядування, місцевими органами виконавчої влади та територіальними громадами або органами влади суміжних держав, встановлення перспективних напрямків та базових умов співробітництва; другий – визначення тотожних проблем та спільних інтересів суб'єктів і учасників транскордонного співробітництва, які складатимуть

основні сфери співпраці.

В свою чергу, прикордонне співробітництво спрямоване на реалізацію таких завдань [15, с. 83, 84]: стимулювання приросту обсягів взаємної торгівлі, розвиток і підтримка господарських, культурних і гуманітарних зв'язків між прикордонними регіонами; збереження історичної, культурної спадщини; створення й ефективний розвиток соціально-економічної інфраструктури у прикордонних регіонах; створення умов спрощеного режиму перетину товарів через митний кордон, включаючи сприяння облаштуванню митниць та пунктів пропуску на кордоні системою електронного документообігу, удосконалення транспортної інфраструктури, митних складів, терміналів; підвищення ефективності використання виробничої і соціальної бази прикордонних територій; створення умов для взаємодії систем попередження і ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій суміжних територій; підвищення ефективності використання наявних місцевих ресурсів; вирішення проблем розвитку прикордонних територій на основі спільних зусиль; інші заходи, спрямовані на активізацію інтеграційних процесів на мезо- та мікрорівні.

В цілому різноманітність тлумачень поняття "проект", в тому числі й "спільний проект" свідчить про нерівнозначність підходів авторів до його визначення. Так, Інститутом управління проектами (США, 1987 р.) було запропоновано таке визначення: "Проект є якимсь завданням з певними вихідними даними і бажаними результатами (цілями), які обумовлюють спосіб його вирішення". Однак спосіб вирішення завдання обумовлюється не тільки і не завжди результатами (цілями) його вирішення, а доцільним при цьому є окреслення засобів реалізації проекту. У науковій літературі зустрічаються такі визначення поняття "проект", який: містить задум (проблему), засоби її реалізації (вирішення проблеми) і одержані внаслідок її реалізації результати; є сукупністю певних елементів (об'єктів матеріальної й нематеріальної природи) і зв'язків між ними, що забезпечує досягнення поставлених цілей; є комплексом взаємопов'язаних заходів, розроблених для досягнення певних цілей протягом заданого часу при встановлених ресурсних обмеженнях (методичні матеріали Всесвітнього банку).

Виділяють такі проекти транскордонного співробітництва: 1. Відповідно концепції програми транскордонного співробітництва: інтегровані; симетричні; прості. 2. За кількістю партнерів: білатеральні; трілатеральні; квадролатеральні; ультралатеральні. 3. За характером заходів: інфраструктурні; інвестиційні; м'які. 4. За сферою діяльності: інноваційні; соціальні; промоційні; дослідницькі; екологічні; практичні; стратегічні; технічні; комбіновані. 5. За ступенем складності: прості; складні. 6. За рівнем альтернативності: взаємовиключні; незалежні; які впливають один на одного; взаємодоповнюючі; альтернативні по капіталу. 7. За масштабами: мікропроекти; макропроекти; парасолькові проекти. 8. За складом і структурою проекту: монопроекти; мультипроекти; мегапроекти. 9.

За тривалістю заходів: короткострокові; середньострокові; довгострокові.

У процесі формування підходів до транскордонного співробітництва окреслюється його роль у територіальному розвитку, що визначається здатністю до мобілізації та ефективного використання існуючого потенціалу прикордонних регіонів і територій, а також: поєднанням потенційних можливостей ресурсів прикордонних регіонів та територій двох або більше країн, що мають спільний кордон, з метою вирішення завдань просторового розвитку в межах транскордонних регіонів.

Межі можливостей здійснення транскордонного співробітництва у територіальному розвитку істотно розширюються за рахунок допомоги, яка надається Європейським Союзом через його програми та ініціативи. У центрі уваги ініціативи INTERREG, як ми вже й відмічали, знаходиться прикордонне співробітництво, базовими підходами до якого (в межах певного прикордонного простору) Генеральна дирекція з питань регіональної політики (DG XVI) Європейської Комісії бачить [11, с.138-170]: спільне програмування; впровадження спільної структури управління та прийняття рішень; створення спільної фінансової структури.

Помітним нововведенням, яке запроваджене з метою посилення координації програм транскордонного співробітництва ЄС, став механізм реалізації спільних програм у рамках INTERREG-PHARE CBC. Крім цього, прикордонне співробітництво є пріоритетом серед інших сфер, фінансова підтримка яких передбачається Положеннями про Структурні фонди і, зокрема, Положенням про Європейський фонд регіонального розвитку. До прикладу, з-поміж усіх інших транскордонних програм Європейського Союзу на період 2007-2013 рр., на програму «Польща – Білорусь – Україна» було виділено найбільше індикативних асигнувань – 186,201 млн. євро. Стосовно попередньої програми «Польща-Білорусь-Україна 2004-2006» із доступних джерел фінансування було залучено 50425,1 тис. євро, що становило 58,7 % запланованих фінансових ресурсів. Найповніше профінансовано пріоритет 1 – посилення конкурентоспроможності прикордонних регіонів, модернізація і розбудова транскордонної інфраструктури (28137,2 тис. євро і 88 % відповідно). Пріоритет 2 (розвиток людського капіталу і транскордонної інституціональної співпраці) реалізований лише на 20,4 %, а пріоритет 3 (технічна допомога) – на 28,9 % [6].

Новий Європейський інструмент сусідства і партнерства «Польща-Україна Білорусь 2007-2013», загальний бюджет якого становить 202 959 тис. євро, де найбільша частка щодо фінансування припадає на пріоритет 2 – покращення якості життя (35,3 %), на другому місці пріоритет 1 – підвищення конкурентоспроможності прикордонних територій (30,3 %), на третьому пріоритет 3 – інституційна співпраця та підтримка ініціатив місцевих громад (25,2 %) і на технічну допомогу виділено 9,2 % (табл. 1).

Бюджет програми «Польща-Білорусь-Україна 2007-2013»*

(тис. євро)

Пріоритет	Фонд ЄК	Співфінансування	Всього фонду
Пріоритет 1: підвищення конкурентоспроможності прикордонних територій	55860	5586	61446
Пріоритет 2: покращення якості життя	65170	6517	71687
Пріоритет 3: інституційна співпраця та підтримка ініціатив місцевих громад	46550	4655	51205
Технічна допомога	18620	0	18620
Всього	186201	16758	202959

*Джерело: [16].

Відмічена програма відкриває значні перспективи для економічної інтеграції та співробітництва, оскільки пропонує більш широкий спектр механізмів взаємодії. Передбачає встановлення на загальноєвропейському рівні відкритого та інтегрованого ринку, що функціонуватиме на основі спільних гармонізованих правил і законодавчої бази ЄС, яка зможе надати значні економічні та політичні вигоди як Україні, так і Білорусі. Відмітимо, що ще з 1990 р. Європейський Союз надає фінансову підтримку транскордонній співпраці, використовуючи низку ініціатив, програм та проектів INTERREG, PHARE CBC, TACIS CBC, PHARE CREDO та інші. Сутність програм полягає, в тому що [11, с. 13-14]:

- INTERREG – програма, яка здійснює фінансову підтримку, стимулювання шляхом надання субсидій та пропаганду транскордонного, міжрегіонального та міжнаціонального співробітництва з метою підвищення рівня життя населення та соціально-економічної інтеграції прикордонних територій як із внутрішньої, так і з зовнішньої сторони кордону;

- PHARE CBC – започаткована в 1994 р. Спочатку до сфери її дії входили лише прикордонні регіони країн Центрально-Східної Європи, розташовані на кордоні Європейського Союзу. З часом (після приєднання до ЄС 1 січня 1995 р. Австрії, Фінляндії та Швеції) до участі в PHARE CBC були залучені прикордонні території країн Балтії, а також прикордонні регіони країн ЦСЄ, що не межують з кордонами Європейського Союзу;

- TACIS CBC – була ініційована в 1996 р. і спрямована на створення можливостей для місцевих і регіональних структур, які б дозволяли їм започатковувати спільні проекти зі своїми партнерами в ЄС або СНД. Географічна територія дії програми обмежується західними прикордонними регіонами Росії, Білорусії, України та Молдови. Вона має свій окремий бюджет, який у 1996, 1997 і 1998 рр. становив 30 млн. євро щороку. Бюджет 1999 р. становив 20 млн. євро.

- PHARE CREDO – спрямована на підтримку спільних проектів, що мають користь для регіонів і населення по обидва боки державного кордону. Гранти для реалізації проектів транскордонного співробітництва можуть надаватися як бенефіціантам у прикордонних регіонах країн Центральної та Східної

Європи, так і для проектів, що здійснюються регіонами, розташованими на спільному кордоні між країною ЦСЄ та країною СНД.

Програма прикордонного співробітництва (CBC – cross-border cooperation) у рамках PHARE/TACIS спрямована на підтримку спільних проектів на території прикордонних регіонів країн ЦСЄ та СНД за участю партнерів із країн ЄС.

Зауважимо, що INTERREG є найбільшою програмою громадських (місцевих) ініціатив (Community Initiative) ЄС щодо підтримки розвитку прикордонних регіонів країн-членів і деяких приморських територій. У період 2000-2006 рр. ця програма була відома як INTERREG III, у 2007-2013 рр. – INTERREG IV, що забезпечує три напрями співпраці [14, с. 155]: А – транскордонна співпраця; В – транснаціональна співпраця; С – міжрегіональна співпраця. Програма спрямована на збалансований розвиток прикордонних регіонів і подолання недоліків, обумовлених близькістю кордонів. Тематичний спектр заходів охоплює сфери економічної співпраці та розвитку економічного простору, туризму, дозвілля і відпочинку, професійного навчання і ринку праці, наукових досліджень, культури, соціальних питань, мережених структур, охорони навколишнього середовища та природи, регіонального планування, розвитку сільського простору та транспорту.

Європейська територіальна співпраця передбачає реалізацію трьох операційних програм на суму 13,2 млрд. євро, відповідно [17]: (А) з транскордонної співпраці – 35,61%; (В) з транснаціональної співпраці – 47,73%; (С) з міжрегіональної співпраці – 4,54%. Також 12,12% програм фінансуватиме Європейський соціальний фонд. Порівняльні співвідношення фінансових ресурсів, витрачених на кожен з напрямів програм INTERREG III та IV, свідчать що фінансування програми INTERREG IV збільшилося стосовно INTERREG III майже у 3 рази (табл. 2).

Кожна з відмічених ініціатив (табл. 2) за напрямом міжрегіональної співпраці (С) витратила близько 6% до загальної суми коштів. За період дії ініціатив змінилося відсоткове співвідношення напрямів транскордонної співпраці (А) з 70% до 40%, і напряму транснаціональної співпраці (В) з 24% до 54%.

Таблиця 2.

Фінансове забезпечення напрямів ініціатив INTERREG III та INTERREG IV*

Напрямок	Приблизний відсоток коштів до загального фінансування програм	
	INTERREG III (4,875 млрд. євро),%	INTERREG IV (13,2 млрд. євро),%
Транскордонна співпраця (A)	70	40
Транснаціональна співпраця (B)	24	54
Міжрегіональна співпраця (C)	6	6

*Джерело: [14, с. 156].

Дані свідчать про збільшення фінансування транснаціональної співпраці. Операційні програми транскордонної співпраці INTERREG IV мають певне

спрямування з визначенням мети і тематики, і певні особливості (табл. 3).

Таблиця 3.

Операційні програми транскордонної співпраці Європейського Союзу*

Назва	Мета	Тематика
Програми транскордонної співпраці (INTERREG IV)	Поширення спільних ініціатив громад, які мешкають у прикордонних регіонах країн-членів, а також країн-сусідів	Спільна транскордонна діяльність у сфері розвитку малого та середнього підприємництва, туризму, транскордонної торгівлі, охорони навколишнього середовища, популяризація спільної культурної діяльності; підтримка розвитку міських та сілких територій, поліпшення доступу до транспортних, інформаційних, комунікаційних мереж, стан водо- та енергопостачання, утилізації відходів; популяризація розвитку та спільного використання інфраструктури у сфері охорони здоров'я, культури, освіти; підтримка адміністративної співпраці та взаємодії територіальних громад на ринку праці, розвиток людських ресурсів
Програми транснаціональної співпраці (INTERREG IVB)	Сприяння сталому розвитку територій	Співпраця у галузі водного господарства, що стосується захисту довкілля і керування стоками до річок; поліпшення доступу до транскордонних гілок європейських транспортних мереж та популяризація інформаційних і комунікаційних технологій; запобігання загрозам природних катастроф; наукова і технологічна співпраця, в тому числі зв'язок між ВНЗ, дослідницькими інституціями і підприємництвом
Програми міжрегіональної співпраці (INTERREG IVC)	Підвищення ефективності регіональної політики	Співпраця та обмін досвідом між органами влади щодо ідентифікації, передачі та поширення "кращих практик", організація навчальних, популяризація інновацій, захист навколишнього середовища та запобігання ризикам

*Джерело: [14, с. 156-157].

Відмічені програми INTERREG IV мають певні ініціативи на різних рівнях транскордонної співпраці, вирішуючи при цьому проблемні питання, що виникають у процесі життєдіяльності по обидва кордони суміжних країн. Так, програма транснаціональної співпраці INTERREG IVB, спрямована на врегулювання проблемних питань у сфері водного господарства з врахуванням особливостей розвитку територій сусідніх країн.

Проекти транскордонного співробітництва за сприяння ЄС в межах України здійснювалися і продовжують втілюватися у життя в межах цих програм. У Законі України «Про транскордонне співробітництво» [5] спільні проекти (програми) – комплекс заходів суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва, спрямованих на розв'язання конкретних спільних завдань та задоволення інтересів територіальних громад, а проекти (програми) транскордонного співробітництва, в свою чергу – це комплекс заходів суб'єктів та учасників транскордонного співробітництва України спрямованих на розвиток транскордонного співробітництва. Проте, на нашу думку, найбільш вдалим та найбільш точним відображенням специфіки транскордонного співробітництва є визначення проекту, яке базується на розробці процедури та методологічних принципів, що стосуються підготовки

проектів та управління ними, які викладені у Рекомендаціях з управління циклом проекту (Project Cycle Management Guidelines). Згідно Рекомендаційного посібника поняття «проект» в Євросоюзі трактується як «комплекс заходів, які здійснюються для досягнення чітко визначених цілей впродовж відведеного часу і з допомогою призначених на це фінансових ресурсів (бюджету)» [2].

Організація та координація роботи з розроблення, підготовки та реалізації проектів транскордонного співробітництва покладена на суб'єкти ТКС, а повноваження щодо розгляду пропозицій, розробки положення з проведення та участі у конкурсі проектів, які можуть бути включеними до державних програм розвитку належать центральним органам виконавчої влади. Оскільки в Україні реалізація проектів прикордонного співробітництва здійснюється згідно програм ТКС, доцільно визначити різновидності проектів, які зазначаються у документах, якими здійснюється управління проектними відносинами.

Відповідно до Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2011-2015 рр. [3] проекти ТКС розробляються суб'єктами і учасниками такого співробітництва та подаються в установленому порядку на розгляд конкурсних комісій на регіональному рівні, які в свою чергу відбирають

проекти за різними соціально-економічними факторами і надсилають центральним органам виконавчої влади, які дають висновок про доцільність виконання даного проекту в певній галузі і можуть рекомендувати його на державну фінансову підтримку. Державна фінансова підтримка може надаватися проектам (програмам) ТКС, які мають достатню аргументацію щодо ефективного розв'язання актуальних проблем і були відібрані на конкурсній основі за цілями, пріоритетами, необхідними ресурсами та тривалістю їх реалізації згідно з порядком, що затверджується Кабінетом Міністрів України [5]. Критерії відбору проектів в межах певних транскордонних програм розробляються таким чином, щоб перевага надавалася проектам, які мають менший потенціал щодо збільшення викидів «парникових газів», а проекти, які містять потенціал збільшення дорожнього руху, промислової діяльності, тваринництва та інші, підтримуватися не будуть. Також грант не надаватиметься проектам, очікуваний вплив яких вважатиметься «негативним» з точки зору екологічної сталості. Як зазначено у законі про ТКС, фінансування проектів транскордонного співробітництва здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету, місцевих бюджетів за відповідний період, а також інших джерел, не заборонених законом. Для спільного фінансування проектів ТКС можуть використовуватися кошти міжнародної технічної допомоги, кредитні ресурси міжнародних фінансових організацій.

Серед спільних проектів транскордонного співробітництва заслугове на увагу Програма прикордонного співробітництва (CBC – cross-border cooperation), ініційована Європейським Союзом у рамках PHARE/TACIS, яка була спрямована на підтримку спільних проектів на території прикордонних регіонів країн ЦСЄ та СНД за участю партнерів із країн ЄС. Окреслені завдання, які переслідувала програма PHARE CBC на відміну від TACIS CBC полягали у тому, що одним із головних завдань першої була адаптація прикордонних регіонів країн ЦСЄ та Балтії до їх майбутнього існування і розвитку в Європейському Союзі. Це завдання цілком логічне, оскільки програма PHARE була спрямована на створення умов для інтеграції цих країн до ЄС. Програма TACIS CBC мала свій окремий бюджет, який, зокрема, в межах програми сусідства «Румунія-Україна» становив 4750,0 тис. євро (бюджетна лінія TACIS CBC 2005/017100) [15, с. 85].

У рамках програми PHARE CREDO, починаючи з 2007 р., у зв'язку зі вступом до ЄС Румунії та Болгарії і зміни формату відносин з Україною відповідно до Європейської політики сусідства (ENP), допомога почала забезпечуватися за рахунок нового Європейського інструменту сусідства та партнерства (ENPI), який утворений, з метою сприяння розвитку між ЄС і його партнерами. Відмічений інструмент співпраці прийшов на заміну програм TACIS та PHARE, і обумовив такі компоненти: національну, транснаціональну/регіональну, транскордонну та тематичну; в окремих випадках, при попередженні конфліктів чи забезпеченні кризового менеджменту,

підключатиметься майбутній Інструмент Стабільності.

Процес фінансового забезпечення відмічених програм і проектів з боку ЄС починається після висновків експертів та ухвалення рішення наднаціональною структурою за допомогою відповідних фондів, зацікавлених у розширенні певної структури, або ж з метою розширення ЄС за рахунок нових країн.

Координатором діяльності, пов'язаної із залученням міжнародної технічної допомоги в Україні, визначено Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (Мінекономрозвитку) [1]. Законодавчим забезпеченням є відповідні угоди та нормативно-правові акти, зокрема: Рамкова угода між Урядом України і Комісією Європейських Співтовариств, ратифікована Законом України від 03.09.2008 № 360-VI [10]; Угоди про фінансування спільних операційних програм [13]; Постанова Кабінету Міністрів України від 8 грудня 2010 р. № 1111 «Про затвердження Порядку підготовки та реалізації проектів у рамках програм прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства та партнерства» [4].

Транскордонне співробітництво, як ми вже й відмічали, є важливим фактором формування добросусідських відносин між суміжними державами-членами ЄС та західним регіоном України. Дане співробітництво забезпечує допомогу у таких напрямках як сприяння політичному діалогу та реформам, вдосконалення законодавства, сприяння верховенству права, якісному державному та регіональному управлінню, сталому розвитку, охороні довкілля, соціальній політиці, захисту прав і свобод людини. Позитивним наслідком такої співпраці для нашої держави є підписання Плану дій Україна-ЄС, яким окреслено певні напрями розвитку співпраці, а також розробка нового Європейського Інструменту сусідства та партнерства (ЄІСП), що сприятиме розвитку транскордонного та міжрегіонального співробітництва між країнами-членами ЄС та Україною з метою забезпечення інтегрованого та сталого розвитку. У рамках ЄІСП фінансування транскордонних програм може здійснюватися як в межах однієї держави, так і для групи країн.

Україна бере участь у чотирьох програмах, фінансованих Європейським Союзом у рамках Програм Прикордонного Співробітництва Європейського Інструменту Сусідства та Партнерства (ЄІСП ППС): Польща-Білорусь-Україна; Румунія-Україна-Республіка Молдова; Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна та Басейн Чорного моря ЄІСП ППС. Реалізація проектів ЄІСП ППС в Україні здійснюється відповідно до положень Рамкової Угоди та чотирьох Угод про фінансування підписаних Урядом України та Європейською Комісією [1]: Договір про фінансування Програми спільної діяльності з транскордонного співробітництва «Польща-Білорусь-Україна 2007-2013 роки» (підписаний згідно з Розпорядженням КМУ від 23 грудня 2009 р. №1614-р); Угода про фінансування Спільної операційної програми транскордонного співробітництва «Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна 2007-2013 роки» (за

Розпорядженням КМУ від 23 грудня 2009 р. № 1615-р); Угода про фінансування Спільної операційної програми прикордонного співробітництва «Румунія-Україна-Республіка Молдова 2007-2013 роки» (підписана згідно з Розпорядженням КМУ від 23 грудня 2009 р. № 1617-р); Угода про фінансування Спільної операційної програми транскордонного співробітництва «Басейн Чорного моря 2007-2013 роки» (за Розпорядженням КМУ від 23 грудня 2009 р. № 1618-р).

Програма транскордонного співробітництва Польща-Білорусь-Україна на 2007-2013 рр. у рамках Європейського Інструменту Сусідства та Партнерства продовжує та розширює співробітництво на прикордонних територіях трьох країн, започатковане в рамках Програми Добросусідства Польща-Білорусь-Україна на 2004-2006 рр. [8]. У межах цієї програми використовуються такі типи проектів: інтегровані, де кожен партнер на власній території виконує частину заходів в межах спільного проекту в будь-якій послідовності; симетричні – заходи проводяться паралельно по обидві сторони кордону; прості – це проекти які викликають так званий транскордонний ефект, тобто вони виконуються переважно або виключно на одній із сторін кордону і в цей же час є вигідними для всіх партнерів.

З метою формування прийнятної проектною пропозиції у межах Спільної операційної програми прикордонного співробітництва «Румунія-Україна-Республіка Молдова» (2007-2013 рр.) проект повинен бути включений в одну з таких категорій: 1. Об'єднані проекти з різними діями в двох країнах, які спільно досягають певної цілі, що має спільний вплив у прикордонній зоні; 2. Симетричні проекти, які мають ті самі дії у всіх країнах, що беруть участь в проекті; 3. Індивідуальні проекти, здійснені переважно або повністю в одній партнерській країні, але мають вплив в прикордонній зоні [9].

Програма транскордонного співробітництва «Угорщина - Словаччина - Румунія - Україна» реалізовувалася впродовж періоду 2007-2013 рр. Відмічена Спільна Операційна Програма (СОП) базувалася на зусиллях спільного планування усіх чотирьох країн-учасниць і була націлена на створення рамкового середовища для заходів, які привели б до більш інтенсивного та більш глибокого соціально-економічного співробітництва між регіонами України та регіонами країн-членів, що поділяють спільний кордон [7]. Програма була створена на базі двох програм сусідства: «Угорщина-Словаччина-Україна» та «Румунія-Україна», які впроваджувалися у 2004-2006 рр. Метою першої програми було зміцнення рівня соціально-економічної інтеграції в транскордонному регіоні, оскільки дві країни з даної програми вже були членами ЄС. Інша програма сусідства «Румунія-Україна» була також спрямована на зміцнення соціально-економічного розвитку, інфраструктури прикордонної території та співробітництва у напрямку «люди для людей». Але в цей період ні одна з цих країн не була членом ЄС. В результаті останнього етапу інтеграції до ЄС у 2007 р. Румунія стає членом даного інтеграційного об'єднання країн і вже з цього

року почала реалізовуватися нова об'єднана транскордонна програма «Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна, 2007-2013». Відповідно до цієї програми розвитку прикордонних територій пріоритетними є проекти з економічного та соціального розвитку; з покращення якості навколишнього середовища; з підвищення ефективності та розвитку кордону; проекти на підтримку співробітництва «люди людям». У результаті такої діяльності проекти досягають транскордонного впливу, пріоритети програми сконцентровані на загальних потребах транскордонних регіонів, які є визначеними у спільній операційній програмі «Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна, 2007-2013 рр.». Партнерами проектів є місцеві та регіональні суб'єкти, які обирають ініціативу визначення проекту на основі пріоритетів програми, проекти готуються та реалізуються в дусі партнерства з подібними організаціями та установами, які діляться досвідом зі своїми партнерами вздовж кордонів, які працюють разом, щоб розв'язати спільні виклики або розвинути спільний потенціал [7].

Програма транскордонного співробітництва «Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна, 2007-2013 роки» покликана забезпечити можливість тісної співпраці партнерів у ході розробки проектів з обох сторін кордону. Головним чином, характер передбачених проектів може бути двох видів: 1. Інтегрований – проект, де кожен партнер здійснює частину транскордонних заходів спільного проекту на своїй власній території. 2. Симетричний – проект, розроблений у транскордонному співробітництві, коли однакові заходи здійснюються паралельно у країні-члені(ах) та Україні [7].

Згідно Державної стратегії регіонального розвитку пріоритетними напрямками розвитку Закарпатської області, як одного з регіону партнерів, на період до 2015 р. є [12]: розвиток транскордонного співробітництва; розбудова прикордонної інфраструктури; розвиток туристичної та курортно-рекреаційної сфери; забезпечення протипаводкового захисту; розвиток транспортної мережі, логістики (рис. 1).

Виходячи з зазначених вище цілей в стратегії окреслені завдання щодо співпраці з прикордонними регіонами, а саме: розробка спільних проектів, стимулювання розвитку інфраструктури ТКС, завдання з підготовки спеціалістів для транскордонної співпраці, питання інформатизації сторін з метою подальшого обміну студентами ВНЗ, необхідність створення умов для отримання донорської допомоги в реалізації місцевих програм разом з ЄС та підготовка до участі комісій з розвитку транскордонного співробітництва. При цьому важливим є розробка пропозицій з метою участі у програмах, які фінансуються за рахунок ЄС та Світового банку. Особливо це стосується «Нової програми Добросусідства» Європейської комісії.

Окремим пріоритетним напрямом є розбудова прикордонної та митної інфраструктури і транспортних коридорів, що додатково потребує: створення пунктів перетину українсько-польського

кордону, здійснення реконструкції пунктів пропуску згідно міжнародних стандартів, посилення контролю та підвищення пропускнуої спроможності, сприяння залученню допомоги іноземних держав та міжнародних організацій, здійснення моніторингу

програм розвитку міжнародних транспортних коридорів. Розбудова транспортно-логістичних центрів потребує розроблення концепції і програми їх технічного оснащення та створення міжнародного транспортно-логістичного регіонального центру.

Рис. 1. Стратегічні цілі Закарпатської області як регіону транскордонної співпраці та транзитного потенціалу.

*Джерело: [12].

Узагальнення підходів до визначення поняття спільні проекти дає можливість сформулювати власне бачення, зокрема спільні проекти як засіб усунення певних проблем та перешкод, які є наслідком наявності кордону між сусідніми державами, що мають спільні інтереси та проблеми до вирішення. Головною метою є підтримка сталого розвитку як внутрішньої, так і зовнішньої сторони кордону ЄС та допомога щодо підвищення рівня життя населення по обидва боки кордону.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Виходячи з самої природи транскордонного співробітництва, найбільший вплив мають: прагнення

місцевих органів влади налагоджувати взаємовигідне співробітництво, спрямоване на реалізацію спільних інтересів та вирішення тотожних проблем; фінансові, політичні, правові, економічні, інфраструктурні, геополітичні та адміністративні фактори. Транскордонне співробітництво об'єктивно спрямоване на вирішення одного із завдань раціонального розміщення продуктивних сил – вирівнювання рівнів соціально-економічного розвитку регіонів (в тому числі, прикордонних) суміжних держав. Подальші наукові розробки спрямовуватимуться на дослідження реалізації суб'єктами господарювання спільних інвестиційних проектів та програм розвитку у різних видах економічної діяльності регіону.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Імплементация проектов ППС ЄСІП в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pl-by-ua.eu/upload/pl/Guide%20>.
2. Європейські фонди для самоврядування України - як правильно управляти європейським проектом [Текст] / редкол.: Г. Жезьнік, І. Кульчицький, В. Монкевіч. - Варшава : [Польська допомога], 2008. - 144 с.
3. Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2011-2015 роки. [Електронний ресурс]: постанова КМ України від 01.12.2010 № 1088. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1088-2010-p>.
4. Про затвердження Порядку підготовки та реалізації проектів у рамках програм прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства та партнерства. [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 8 грудня 2010 р. № 1111. – Режим доступу : <http://me.kmu.gov.ua>.
5. Про транскордонне співробітництво: Закон України від 24.06.2004 р. № 1861 // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 45. – Ст. 499.
6. Проблеми і перспективи реалізації програми добросусідства «Польща-Білорусь-Україна 2007-2013». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/Jul2010/01.htm>.

7. Програма транскордонного співробітництва 2007-2013 роки "Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна". [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://irgo.org.ua/mezhdunarodnoe-sotrudnichestvo/programa-transkordonnogo-spivrobotnictva-ugorshhina-slovachchina-rumuniya-ukraina>.
8. Програма транскордонного співробітництва Польща – Білорусь – Україна на 2007 – 2013 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.pl-by-ua.eu/upload/ua/PL-BY-UA_ukr.pdf.
9. Програми "Румунія – Україна – Республіка Молдова 2007-2013 роки . [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.vin.gov.ua/web/vinoda.nsf/webgr_view.
10. Рамкова угода між Урядом України і Комісією Європейських Співтовариств. [Електронний ресурс] : ратифікована Законом України від 03.09.2008 № 360-VI. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994>.
11. Регіональна стратегія розвитку Закарпатської області до 2015 року. [Електронний ресурс] : Загальні положення. – Режим доступу : <http://www.carpathia.gov.ua/ua/135.htm>.
12. Стратегії економічного та соціального розвитку Закарпатської області до 2015 року. – Ужгород, 2006. – 48 с.
13. Угоди про фінансування спільних операційних програм. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://me.kmu.gov.ua>.
14. Шамборовський Г. О. Регіональна політика Європейського Союзу : [навч. посібник]/Г. О. Шамборовський. – К. : Знання, 2011. – 187 с.
15. Шилепницький П. І. Характеристика інструментів транскордонного співробітництва / П. І. Шилепницький, О. В. Зибарова, Л. В. Вербівська// Матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції [„Транскордонне співробітництво як фактор активізації євроінтеграційних процесів”], (Чернівці, 6-7 травня 2008 р.) / М-во освіти і науки України, Чернів. торгов.-економ. ін-т, – Чернів. торгов.-економ ін-т, 2008. – 492 с.
16. Cross-Border Cooperation Programme «Poland - Belarus - Ukraine 2007-2013» [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.cpe.gov.pl/pliki/127-pl-by-ua-eng-5b1-5d.pdf>.
17. European Union – Regional policy and cohesion. The EU compendium of spatial planning system and policy. European Commission. – Bruxelles-Luxembourg, 1997.

Газуда Леся Михайловна, Рубиш Марина Андреевна

ОБЩИЕ ИНВЕСТИЦИОННЫЕ ПРОЕКТЫ И ПРОГРАММЫ ТРАНСГРАНИЧНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА И ВЭД РЕГИОНА

Статья посвящена проблемам формирования и реализации совместных инвестиционных проектов и программ трансграничного сотрудничества в сфере внешнеэкономической деятельности региона. Обобщены операционные программы трансграничного сотрудничества Европейского Союза. В процессе исследования очерчено важность реализации совместных инвестиционных проектов и программ трансграничного сотрудничества по обе стороны границы. Выделены стратегические цели Закарпатской области как региона трансграничного и приграничного сотрудничества.

Ключевые слова: реализация совместных инвестиционных проектов, трансграничное сотрудничество, приграничный регион, стратегические цели, внешнеэкономическая деятельность.

L. Gazuda, M. Rubish

COMMON INVESTMENT PROJECTS, CROSS-BORDER COOPERATION AND FOREIGN ECONOMIC ACTIVITIES OF THE REGION

The article deals with the formation and implementation of joint investment projects and cross-border cooperation in the sphere of foreign economic activity of the region. Operational programmes of Cross-border Cooperation Operational Programme of the European Union has been generalized. The study outlines the importance of the implementation of joint investment projects and cross-border co-operation on both sides of the border. The strategic goals of the Transcarpathian region as the region of cross-border and borderline cooperation have been defined.

Key words: implementation of joint investment projects, cross-border cooperation, border region, strategic goals, foreign economic activity.

Одержано: 23.05.2014 р.